บทความวิชาการ

นวัตกรรมและการพัฒนานวัตกรรมทางการพยาบาล

Innovation and Development of Nursing Innovation

กมลรจน์ วงษ์จันทร์หาญ (Kamonroj Wongchanhan)*
จิรรัตน์ หรือตระกูล (Jirarat Ruetrakul)**

Received: February 14, 2025
Revised: March 3, 2025
Accepted: May 8, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการพัฒนานวัตกรรมและกระบวนการพัฒนานวัตกรรมทางการพยาบาล นวัตกรรมทางการพยาบาลเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาระบบสุขภาพและยกระดับคุณภาพการดูแลผู้รับบริการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น กระบวนการพัฒนานวัตกรรมทางการพยาบาล ประกอบด้วยหลายขั้นตอน ตั้งแต่การระบุปัญหาหรือความต้องการในการดูแลสุขภาพ การสร้างแนวคิด หรือโมเดลนวัตกรรม การทดลองและปรับปรุง ไปจนถึงการนำไปใช้ในทางปฏิบัติและประเมินผลความสำเร็จของนวัตกรรมขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมของบุคลากรทางการพยาบาล การสนับสนุนจากองค์กร และการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม

ในยุคปัจจุบัน นวัตกรรมทางการพยาบาลมีบทบาทสำคัญต่อการพยาบาลยุคใหม่ไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงผลลัพธ์ของผู้ป่วย ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของพยาบาล ตัวอย่างของนวัตกรรมทางการพยาบาล เช่น ระบบปัญญาประดิษฐ์ในการช่วยวิเคราะห์ข้อมูลผู้ป่วย แอปพลิเคชันติดตามสุขภาพ เทคโนโลยีหุ่นยนต์ช่วยดูแลผู้ป่วย และแนวทางการพยาบาลที่ใช้ข้อมูลเป็นฐาน (Evidence-based nursing) การส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมทางการพยาบาลจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้การดูแลสุขภาพมีประสิทธิภาพสูงสุดและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบสุขภาพในอนาคต

คำสำคัญ: การพัฒนานวัตกรรม, นวัตกรรมทางการพยาบาล

*Corresponding author: Kamonroj Wongchanhan; E-mail: kamonrojw@nu.ac.th
*อาจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Instructor, Faculty of Nursing, Naresuan University)
**ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Assistant Professor, Faculty of Nursing, Naresuan University)

Abstract

This article presents the development of innovation and the innovation development process in nursing. Nursing innovation is a crucial factor in developing the healthcare system and improving the quality of patient care to be more effective. The process of developing nursing innovation consists of several steps, starting from identifying healthcare problems or needs, creating innovative ideas or models, experimenting and refining, to implementing and evaluating the innovation in practice. The success of the innovation depends on the involvement of nursing personnel, organizational support, and the appropriate use of technology.

In the modern era, nursing innovation plays a significant role in contemporary nursing, whether by improving patient outcomes or enhancing the efficiency of nursing practice. Nursing innovations include artificial intelligence systems for patient data analysis, health-tracking applications, robotic technology for patient care, and evidence-based nursing approaches. Promoting and developing nursing innovations is essential to ensuring optimal healthcare efficiency and adapting to the evolving healthcare system in the future.

Keywords: Innovation development, Nursing innovation

บทนำ

ในโลกที่การดูแลสุขภาพมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพยาบาลซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุขจำเป็นต้องมีการปรับตัวและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองความต้องการที่หลากหลายและซับซ้อนของผู้รับบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนานวัตกรรมทางการพยาบาลจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการยกระดับคุณภาพของการรักษาพยาบาลและส่งเสริมผลลัพธ์ที่ดีต่อสุขภาพของผู้ป่วย นวัตกรรมทางการพยาบาลไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การคิดค้นเทคโนโลยีหรืออุปกรณ์ใหม่ๆ เท่านั้น แต่ยังรวมถึงการปรับปรุงกระบวนการทำงาน วิธีการดูแลผู้ป่วย หรือแม้แต่รูปแบบการสื่อสาร ที่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม การพัฒนานวัตกรรมทางการพยาบาลอาจเริ่มต้นจากการระบุปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานประจำวัน การสังเกตข้อบกพร่องในการดูแลผู้ป่วย หรือแม้แต่การได้รับแรงบันดาลใจจากศาสตร์อื่นๆ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในทางการพยาบาลได้

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการพัฒนานวัตกรรมและกระบวนการพัฒนานวัตกรรมทางการพยาบาล ซึ่งเป็นกิจกรรมที่พยาบาลจำเป็นต้องใช้ความรู้ ความสามารถ ความคิดสร้างสรรค์ และความมุ่งมั่นในการปรับปรุงคุณภาพการดูแลผู้รับบริการให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น เพื่อนร่วมวิชาชีพและทีมสหวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมการนำนวัตกรรมไปใช้ในวงกว้างและอย่างยั่งยืน การพัฒนานวัตกรรมจึงเป็นกระบวนการที่จำเป็นต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ รวมถึงการทดลองและประเมินผลอย่างรอบคอบ เพื่อรับประกันว่านวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นนั้นสามารถนำไปใช้ในทางปฏิบัติได้จริงและสร้างประโยชน์อย่างมีนัยสำคัญ

ความหมายของนวัตกรรมทางการพยาบาล

"นวัตกรรม" หรือ Innovation มาจากรากศัพท์ในภาษาลาติน "Innovare" ซึ่งมีความหมายว่า ทำสิ่งใหม่ๆ ให้เกิดขึ้น (Tripopsakul & Pichyangkul, 2021) ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาคำว่า "นวัตกรรม" มีการนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายและมีความหมายที่กว้างขึ้น ดังนี้

นวัตกรรม เป็นเครื่องมือพิเศษสำหรับผู้ประกอบการที่ต้องใช้ความแตกต่างเพื่อสร้างโอกาสให้กับธุรกิจหรือบริการใหม่ๆของตนเอง (Alum, 1986)

นวัตกรรม คือ การเปลี่ยนแปลงในผลิตภัณฑ์ กระบวนการหรือบริการที่สร้างมูลค่าใหม่ให้กับลูกค้า (Christensen, 1997)

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (National Innovation Agency Thailand, 2019) ให้ความหมายไว้ว่า นวัตกรรม คือการใช้**ความรู้**และ**ความคิดสร้างสรรค์** นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อก่อให้เกิด**คุณค่า** รายละเอียด ดังนี้

ความรู้ (Knowledge) คือ ศาสตร์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและจำเป็นต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรม ทำให้ความคิดกลายเป็นสินค้า บริการ โครงการ หรือกฎเกณฑ์ทางสังคมที่จับต้องได้ ใช้งานได้จริง วัดผล และขยายผลได้ ยกตัวอย่าง Dinsow Mini ซึ่งเป็นโครงการสร้างหุ่นยนต์ดูแลผู้ป่วย ซึ่งต้องอาศัยความรู้หลายแขนง เช่น ด้านเครื่องกล ไฟฟ้า คอมพิวเตอร์ การเขียนซอฟต์แวร์ ความรู้เกี่ยวกับการพยาบาลคนไข้และผู้สูงอายุ ความรู้ด้านจิตวิทยา ฯลฯ ประกอบกัน

ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) คือ การคิดริเริ่มสิ่งใหม่ที่ยังไม่มีคนเคยคิดมาก่อนอาจนำความคิดจากที่ต่างๆ มาประกอบกัน แต่ไม่ใช่การคัดลอกทั้งหมดตัวอย่าง เช่น การผลิตสินค้าหรือบริการระดับประเทศ อาจมีสินค้าหรือบริการลักษณะเดียวกันในประเทศอื่นแต่ไม่มีในประเทศไทย หากเป็นการสร้างสรรค์นวัตกรรมระดับโลกต้องเป็น นวัตกรรมที่ไม่เคยมีผู้ใดทำมาก่อน

คุณค่า (Value) การวัดได้ว่านวัตกรรมนั้นๆ สร้างขึ้นมาแล้วใครเป็นผู้ได้รับประโยชน์บ้าง เช่น ถ้าเป็นคุณค่าทางเศรษฐกิจ คุณค่าของนวัตกรรมอาจหมายถึงประโยชน์ที่ผู้ซื้อจะได้รับ นอกจากนี้ อาจหมายถึงคุณค่าเชิงสังคม เช่น เป็นนวัตกรรมที่ช่วยให้ชีวิตสะดวกสบายขึ้น ปลอดภัยขึ้น หรือลดปัญหาสังคมด้านต่างๆ ได้ เป็นต้น

นวัตกรรมการบริการสุขภาพ (Health Service Innovation) หมายถึง การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ แนวคิดใหม่ๆ ที่เป็นแนวคิดเชิงสร้างสรรค์ที่เกิดจากการใช้ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อใช้ในการบริการสุขภาพให้เกิดการบริการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น ประหยัดค่าใช้จ่ายก่อให้เกิดความคุ้มทุนสำหรับการใช้การบริการสุขภาพ ซึ่งนวัตกรรมการบริการสุขภาพนี้จะสามารถพัฒนาระบบสุขภาพให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน ส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งทางระบบสุขภาพได้ นวัตกรรมบริการสุขภาพ ได้แก่ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ ที่ใช้ในการให้บริการสุขภาพ รูปแบบการบริการสุขภาพใหม่ๆ ระบบงานบริการสุขภาพแบบใหม่ เช่น แบบประเมินภาวะสุขภาพ โปรแกรมการบริการสุขภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้รับบริการ แนวปฏิบัติทางการพยาบาล กิจกรรมการบริการสุขภาพทั้งในด้านการส่งเสริม การป้องกัน รักษา และการฟื้นฟูเป็นต้น (Fongkerd, Sinsuesatkul, &Tantalanukul, 2020)

นวัตกรรมทางการพยาบาล หมายถึง กระบวนการผลลัพธ์ทางการพยาบาลที่ได้สร้างขึ้นใหม่ รวมทั้งเป็นการพัฒนาปรับปรุง ดัดแปลงนวัตกรรมให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการบริการที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ช่วยลดค่าใช้จ่ายในระบบสุขภาพ ส่งเสริมการพัฒนาระบบสุขภาพที่เข้มแข็ง และพัฒนาวิชาชีพ (Songwatthanayut, Pheetarakorn, & Klinhom, 2020)

นวัตกรรมทางการพยาบาล หมายถึง การนำแนวคิด วิธีการ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ มาใช้ในการปฏิบัติการพยาบาล เพื่อพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพของการบริการพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค และฟื้นฟูสุขภาพของผู้ป่วย (Nelson, 2020; Christensen, 1997)

นวัตกรรมทางการพยาบาลเป็นการคิด ปฏิบัติ ประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ หรือดัดแปลงสิ่งที่มีอยู่เดิมให้สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าเทียมหรือมีประสิทธิผล สูงกว่าเดิม เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติการบริการทางการพยาบาลและการบริหารการพยาบาล (Songwatthanayut, Pheetarakorn, & Klinhom, 2021)

นวัตกรรมทางการพยาบาลเป็นแนวคิด หรือ สิ่งประดิษฐ์ที่คิดค้นจากการผสมผสานความคิดริเริ่มสร้างสรรค์บน

พื้นฐานของหลายๆศาสตร์ เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องทำให้เกิดเป็นผลงานที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพในด้านกายใจ สังคม และปัญญา โดยอาจมีจุดมุ่งหมายในการสร้างเสริมสุขภาพ การควบคุมและป้องกันโรคการพยาบาลทั้งหมด 4 มิติ คือ 1) การดูแล 2) การส่งเสริม 3) การป้องกันและ 4) การฟื้นฟูสุขภาพของผู้ป่วยที่รับบริการโดยพยาบาลและทีมสุขภาพต้องให้ผู้รับบริการได้รับการบริการแบบใกล้ชิดมากที่สุด พยาบาลจึงจำเป็นต้องมีคุณสมบัติและสมรรถนะในการให้บริการอย่างสร้างสรรค์และสามารถประยุกต์ใช้นวัตกรรมเพื่อความปลอดภัยของผู้รับบริการและองค์กรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Prommul, Chullasap, Ananphitsit, Sutthinuan, & Low, 2025)

สรุปความหมายของนวัตกรรมทางการพยาบาล คือ การนำแนวคิด วิธีการ หรือสิ่งประดิษฐ์ที่สร้างขึ้นใหม่จากการผสมผสานความคิดริเริ่มสร้างสรรค์บนพื้นฐานของศาสตร์ทางการพยาบาลและศาสตร์อื่นหรือการพัฒนาปรับปรุง ดัดแปลงนวัตกรรมให้ดียิ่งขึ้นมาใช้ในการปฏิบัติการพยาบาล เพื่อพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพของการบริการพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค และฟื้นฟูสุขภาพของผู้รับบริการ

ความสำคัญของนวัตกรรมทางการพยาบาล

ความสำคัญของนวัตกรรมต่อการบริการพยาบาลในยุคปัจจุบันมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าภาคธุรกิจหรือองค์การอื่นๆ เนื่องจากความต้องการบริการด้านการดูแลสุขภาพที่เพิ่มขึ้นเชื่อมโยงกับความเจ็บป่วยที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ผลักดันให้เกิดความจำเป็นในการค้นหาแนวทางหรือเครื่องมือที่เป็นนวัตกรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานทางการพยาบาล (Ventura-Silva et al., 2024) จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า การนำนวัตกรรมมาใช้ในการบริการพยาบาลมีความสำคัญ เนื่องจาก (Khammathit, 2021; Songwatthanayut et al., 2020; Thummakul & Sukolpuk, 2020)

1. ยกระดับคุณภาพการดูแลผู้รับบริการนวัตกรรมช่วยให้การดูแลผู้รับบริการมีความปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ มากขึ้น

2. ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการพัฒนาวิชาชีพการพัฒนานวัตกรรม ส่งเสริมให้พยาบาลมีทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา โดยใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ในการพัฒนาแนวทางการดูแลที่มีคุณภาพ

3. สนับสนุนการใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ การใช้นวัตกรรมที่อิงจากหลักฐานเชิงประจักษ์ช่วยให้การตัดสินใจทางคลินิกมีความแม่นยำและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยพยาบาลสามารถพัฒนานวัตกรรมที่ตอบสนองต่อบริบทของผู้รับบริการและองค์กรได้อย่างเหมาะสม

4. พัฒนาทักษะและสมรรถนะของพยาบาลการมีส่วนร่วมในการพัฒนานวัตกรรมช่วยให้พยาบาลมีทักษะและสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดูแลผู้รับบริการในยุคปัจจุบัน รวมถึงการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ

ประเภทของนวัตกรรมทางการพยาบาล

นวัตกรรมไม่ใช่สิ่งใหม่สำหรับวิชาชีพพยาบาล เป็นนวัตกรรมหรือรูปแบบที่นำมาใช้เพื่อให้การดำเนินงานในองค์กรมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ไม่เน้นที่การแสวงหาผลกำไร ปัจจุบันนวัตกรรมทางด้านสุขภาพหรือทางด้านการพยาบาลมีเกิดขึ้นมากมาย ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ (Thungjaroenkul, 2019)

1) นวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์ (Product Innovation) เป็นผลิตภัณฑ์ที่จับต้องได้หรือจับต้องไม่ได้ ซึ่งไม่เคยมีมาก่อน อาจอยู่ในรูปสินค้า หรือบริการทางด้านสุขภาพแบบใหม่ ที่ทำให้การดูแลและรักษาสุขภาพประชาชนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น เวชภัณฑ์ หรือเครื่องมือทางการแพทย์แบบใหม่ ส่วนบริการที่เป็นนวัตกรรม เช่น วิธีการรักษาแบบใหม่ โปรแกรมหรือแนวปฏิบัติทางการพยาบาลผู้ป่วยแบบใหม่ เป็นต้น

2) นวัตกรรมด้านกระบวนการ (Process Innovation) คือการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตสินค้าหรือบริการ เน้นที่การคิดค้นวิธีการผลิตหรือการบริหารจัดการการผลิตในรูปแบบใหม่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม แต่ยังคงได้ผลิตภัณฑ์ที่เหมือนเดิม เช่น การบริหารงานคุณภาพองค์การโดยรวม การจัดการด้วยเทคนิคลีน การจัดการแบบ Just in Time เป็นต้น

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานวัตกรรมทางการพยาบาล

ตามที่สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติให้ความหมายนวัตกรรมไว้ว่า คือการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อก่อให้เกิดคุณค่าหมายความว่าเมื่อพยาบาลต้องการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนางานของตนพยาบาลต้องใช้ทักษะมากกว่าหนึ่งอย่างเพื่อให้เกิดแนวทาง วิธีการ หรือผลงานใหม่ที่จะนำมาใช้แก้ปัญหาในงาน ทักษะที่สำคัญลำดับแรกและเป็นทักษะที่ถูกกล่าวถึงว่าเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 คือ **ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking)** เป็นกระบวนการคิดของสมองซึ่งมีความสามารถในการคิดได้หลากหลายและแปลกใหม่จากเดิม และความคิดดังกล่าวสามารถนำไปประยุกต์สร้างเป็นทฤษฎี หรือเสนอเป็นหลักการที่รอบคอบและมีความถูกต้องจนนำไปสู่การคิดค้นและสร้างสิ่งประดิษฐ์ที่แปลกใหม่ หรือรูปแบบความคิดใหม่ ความคิดสร้างสรรค์อาจแบ่งแยกได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) ความคิดสร้างสรรค์ที่ทำให้เกิดนวัตกรรม คือแนวคิดที่เป็นการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ขึ้น เช่น สิ่งประดิษฐ์ใหม่ ผลิตภัณฑ์ใหม่บางครั้งเรียกว่า ความคิดเชิงนวัตกรรม เช่น การใช้ Virtual Reality (VR) ในการฝึกอบรมบุคลากรทางแพทย์ในการดูแลผู้ป่วย 2) ความคิดสร้างสรรค์ที่ทำให้เกิดการสังเคราะห์ คือการผสานแนวคิดจากแหล่งต่างๆ เข้าด้วยกัน ก่อให้เกิดแนวคิดใหม่ที่คุณค่าเพิ่มขึ้น เช่น การพัฒนาแอปพลิเคชันตรวจเต้านมด้วยตนเอง 3) ความคิดสร้างสรรค์ที่ทำให้เกิดการต่อยอดเป็นการผสมผสานระหว่างความคิดสร้างสรรค์ประเภทนวัตกรรมกับความคิดสร้างสรรค์ประเภทสังเคราะห์ เช่น การสร้างหุ่นยนต์ช่วยการผ่าตัดจะมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องจากต้นแบบเดิมเพื่อให้มีคุณสมบัติและการใช้งานที่ดีขึ้น (Tripopsakul & Pichyangkul, 2021)

อีกแนวคิดที่มีความสำคัญสำหรับการพัฒนานวัตกรรมทางการพยาบาล คือ **การใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ (EBP: Evidence-Based Practice)** การพัฒนานวัตกรรมที่ใช้ในการปฏิบัติงานหรือการปฏิบัติงานการพยาบาลตามหลักฐานเชิงประจักษ์จะนำไปสู่การดูแลที่มีคุณภาพสูงขึ้น ผลลัพธ์ของผู้ป่วยดีขึ้นค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนที่ลดลง และความพึงพอใจของพยาบาลที่มากขึ้นกว่าวิธีการดูแลแบบดั้งเดิมบทความนี้จะนำเสนอภาพรวมโดยย่อของกระบวนการ EBP ตามแนวคิดของ เมลนิกส์, ไฟน์เอาท์-โอเวอร์โฮลต์, สติลเวล และ วิลเลียมสัน (Melnyx, Fineout-Overholt, Stillwell, & Williamson, 2010) ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน เริ่มจากขั้นตอน 0 (ศูนย์)ปลูกฝังจิตวิญญาณแห่งการแสวงหาความรู้ (Cultivate a spirit of inquiry) ขั้นตอนที่ 1 ถามคำถามทางคลินิกในรูปแบบ PICOT ขั้นตอนที่ 2 ค้นหาหลักฐานที่ดีที่สุด ขั้นตอนที่ 3 ประเมินหลักฐานอย่างมีวิจารณญาณขั้นตอนที่ 4 บูรณาการหลักฐานเชิงประจักษ์เข้ากับความเชี่ยวชาญทางคลินิกและความต้องการรวมถึงค่านิยมของผู้ป่วย ขั้นตอนที่ 5 ประเมินผลลัพธ์ของการตัดสินใจทางปฏิบัติหรือการเปลี่ยนแปลงโดยอิงตามหลักฐานและขั้นตอนที่ 6 เผยแพร่ผลลัพธ์ของการปฏิบัติทางคลินิกที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์ พยาบาลควรเรียนรู้การใช้หลักฐานเชิงประจักษ์เพราะเป็นการนำผลการวิจัยที่มีคุณภาพมาสู่การปฏิบัติซึ่งเป็นวิธีที่ทำให้การตัดสินใจน่าเชื่อถือและยกระดับคุณภาพมาตรฐานการปฏิบัติงาน

บทบาทพยาบาลกับการพัฒนานวัตกรรม

การพัฒนาหรือสร้างสรรค์นวัตกรรมมักจะเกิดขึ้นเมื่อพบปัญหาหรือเกิดผลกระทบต่อเป้าหมายของงานนั้นๆ พยาบาลจึงจำเป็นต้องแสดงบทบาทของผู้นำการเปลี่ยนแปลงหรือผู้นำเชิงนวัตกรรม เพื่อนำตนเองและทีมไปสู่การพัฒนานวัตกรรมมาใช้ในงานทางการพยาบาลไม่ว่าจะเป็นด้านการบริการพยาบาล การบริหารการพยาบาล การวิจัยทางการพยาบาล หรือการศึกษาทางการพยาบาล ดังนี้ (Prommul et al., 2025)

1) การสร้างแรงบันดาลใจด้วยการสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ ทดลองวิธีการทำงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น และนำเสนอตัวอย่างองค์กรที่ประสบความสำเร็จในการนำนวัตกรรมมาใช้

2) การพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำเชิงนวัตกรรมในพยาบาลให้ความสำคัญและส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ เพื่อให้บุคลากรมีความรู้และความสามารถในการนำเทคโนโลยีเครื่องมือและแนวทางใหม่ ๆ มาใช้ในกระบวนการพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) การสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงมีการสื่อสารที่ชัดเจนเกี่ยวกับประโยชน์ของการเปลี่ยนแปลงเมื่อใช้นวัตกรรม

4) การสร้างวัฒนธรรมนวัตกรรมในหน่วยงานส่งเสริมวัฒนธรรมที่เปิดรับการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรม โดยสนับสนุนให้ทีมงานมีการพัฒนาการวิจัยและการศึกษา สนับสนุนการคิดสร้างสรรค์และทดลองแนวทางใหม่ ๆ ในการดูแลผู้รับบริการ

5) การใช้เทคโนโลยีใหม่กับการพยาบาลในยุคดิจิทัล ยอมรับและสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีเพื่อการดูแลผู้รับบริการ มีการสำรวจบทบาทของเทคโนโลยีและผลกระทบต่อการดูแลผู้รับบริการเช่น ระบบข้อมูลสุขภาพอิเล็กทรอนิกส์ (EHR) หรือแอปพลิเคชันที่ช่วยในการติดตามอาการและการรักษาการดูแลผู้รับบริการ เพื่อเพิ่มความสะดวกและความปลอดภัย รวมถึงการใช้ข้อมูลในการตัดสินใจ

6) การสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ และการทำงานร่วมกับผู้รับบริการเป็นสิ่งสำคัญเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ทำให้การดูแลครอบคลุมและสามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ

7) การประเมินผลและปรับปรุงการดำเนินงานมีการติดตามและประเมินผลการดูแลผู้รับบริการอย่างต่อเนื่อง วิเคราะห์อุปสรรคและความท้าทาย นำเสนอการเปลี่ยนแปลงสม่ำเสมอและนำผลมาปรับปรุงกระบวนการเพื่อให้ได้คุณภาพที่ดียิ่งขึ้น

ขั้นตอนการพัฒนานวัตกรรมทางการพยาบาล

มีผู้เสนอกระบวนการพัฒนานวัตกรรมทางการพยาบาลที่มีคุณภาพและประสบความสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วย 13 ขั้นตอน (Songwatthanayut et al., 2020) จะยกตัวอย่างการพัฒนานวัตกรรมทางการพยาบาล คือ ชุดจำลองการพยาบาลผู้ป่วยที่ใส่สายระบายทรวงอกที่เกิดขึ้น ณ สถานศึกษาทางการพยาบาลแห่งหนึ่งประกอบแต่ละขั้นตอน (Thaiudom, Bohplian, Yuroong, Ankanawin, & Suttilak, 2018) รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. พยาบาลควรมองเห็นปัญหาในการปฏิบัติการพยาบาลหรือการบริหารจัดการงานทางการพยาบาลที่มีอยู่เดิม เมื่อพบสิ่งผิดปกติจากงานประจำ เพิ่มความใส่ใจและสนใจค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อการแก้ไขปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง *ตัวอย่าง อาจารย์พบว่าขาดแคลนหุ่นที่ใช้ฝึกการพยาบาลผู้ป่วยที่ใส่สายระบายทรวงอกสำหรับนักศึกษาพยาบาล*

2. ประเมินความต้องการนวัตกรรม เป็นการประเมินสภาพปัญหาเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน วิเคราะห์และค้นหาสาเหตุที่เป็นรากเหง้าของปัญหาจากผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้รับบริการ ผู้ให้บริการ โดยใช้แนวทางวิเคราะห์รากสาเหตุของปัญหา (Root Cause Analysis) วิธีการได้ข้อมูล เช่น การจัดประชุมกลุ่มย่อยหรือกลุ่มใหญ่เพื่อระดมความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนข้อมูล การสำรวจโดยใช้แบบสอบถามหรือแบบสัมภาษณ์ เป็นต้น *ตัวอย่าง ประเมินปัญหาการขาดแคลนหุ่นส่งผลให้นักศึกษาขาดทักษะในการดูแลเมื่อต้องปฏิบัติการพยาบาลจริงกับผู้รับบริการ*

3. สร้างแนวร่วมและทีมงาน ได้มาจากการพูดคุยบอกต่อเพื่อค้นหาคนที่มีความสนใจเดียวกันมาร่วมงานกัน ขั้นตอนนี้สามารถขอคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ ทั้งในประเด็นทางคลินิก การพัฒนานวัตกรรม และกระบวนการทำวิจัย เพื่อการเริ่มต้นที่ชัดเจนและตรงตามสภาพปัญหา *ตัวอย่างอาจารย์รวมกลุ่มผู้สอนในการพัฒนานวัตกรรม ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์เกี่ยวกับการดูแลผู้รับบริการบาดเจ็บที่ทรวงอกและผู้เชี่ยวชาญด้านวิศวกรรมการผลิตสื่อทางการแพทย์*

4. กำหนดประเด็น/หัวข้อที่ต้องการพัฒนานวัตกรรมให้มีความเฉพาะเจาะจง เป็นขั้นตอนที่สำคัญในการพัฒนานวัตกรรมให้ตรงกับความต้องการและสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย นวัตกรรมที่ต้องการสร้าง กลุ่มตัวอย่างที่นำนวัตกรรมไปใช้ในการแก้ปัญหา และผลลัพธ์ที่ต้องการประเมิน *ตัวอย่างอาจารย์ผู้สอนเจาะจงพัฒนาชุดจำลองสำหรับหุ่นฝึกปฏิบัติการพยาบาลผู้ป่วยใส่สายระบายทรวงอกเนื่องจากสถานศึกษามุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะการช่วยเหลือผู้รับบริการบาดเจ็บทั้งในภาวะปกติและภาวะสงคราม นักศึกษาพยาบาลต้องสามารถให้การพยาบาลผู้รับบริการบาดเจ็บทรวงอกและใส่สายระบายทรวงอกได้*

5. ทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ เป็นกระบวนการค้นหา คัดเลือก ประเมิน และสังเคราะห์งานวิจัยและเอกสารที่มีคุณภาพและเกี่ยวข้องกับปัญหาที่ต้องการพัฒนาอย่างเป็นระบบได้แก่สืบค้นวรรณกรรมที่สนับสนุนการออกแบบนวัตกรรม ประเมินระดับความน่าเชื่อถือของข้อมูลเชิงประจักษ์และพิจารณาความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริงตามสภาพในคลินิก *ตัวอย่าง กลุ่มอาจารย์ผู้สอนจึงกำหนดหัวข้อและทบทวนวรรณกรรมศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับกายภาพ สรีรวิทยา และพยาธิสรีรวิทยาการบาดเจ็บที่ทรวงอก*

6. สังเคราะห์ความรู้ที่ได้จากวรรณกรรมที่มีคุณภาพเป็นกระบวนการวิเคราะห์ สรุป และเรียบเรียงข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยหลายๆ แหล่ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน และเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการวางแผนออกแบบนวัตกรรมทางการพยาบาล *ตัวอย่าง กลุ่มอาจารย์ผู้สอนสังเคราะห์ความรู้ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม*

7. ออกแบบนวัตกรรมทางการพยาบาล คือ กระบวนการคิดค้น พัฒนา และนำเสนอแนวทางใหม่ๆ ในการดูแลผู้ป่วย การให้บริการทางการพยาบาล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ คุณภาพ และความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน รวมถึงตอบสนองความต้องการของผู้ป่วยและบุคลากรทางการพยาบาลได้อย่างเหมาะสม *ตัวอย่าง มีการออกแบบโครงร่างและองค์ประกอบของหุ่นฝึกจัดเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ในการผลิต*

8. กำหนดวิธีวัดประสิทธิภาพของนวัตกรรม ขั้นตอนนี้เริ่มตั้งแต่การระบุเป้าหมาย กำหนดให้ชัดเจนว่าต้องการวัดประสิทธิภาพของนวัตกรรมไปเพื่ออะไร เช่น เพื่อหาแนวทางปรับปรุง ลำดับต่อมา คือ การเลือกตัวชี้วัดที่เหมาะสมในการวัดผลลัพธ์ของนวัตกรรม โดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการวัดผล และลักษณะของนวัตกรรม ในการวัดผลควรเลือกวิธีการที่หลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและรอบด้าน ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นการวัดผลโดยใช้ข้อมูลเชิงปริมาณ *ตัวอย่าง มีการประเมินผลการใช้และความพึงพอของอาจารย์ผู้สอนและนักศึกษา ประเมินความรู้และทักษะของนักศึกษาหลังใช้หุ่นฝึก*

9. กำหนดวิธีการใช้นวัตกรรมในคลินิกหรือในการทดลองเป็นการกำหนดขั้นตอนการใช้นวัตกรรมอย่างละเอียด ตั้งแต่การเตรียมความพร้อม การใช้งานจริง การติดตามผล และการประเมินผล*ตัวอย่างมีการกำหนดวิธีการใช้และทำคู่มือการใช้*

10. ทดลองใช้นวัตกรรมในหน่วยงานตามแผนที่วางไว้เป็นการดำเนินการทดลองใช้นวัตกรรมตามแผนที่วางไว้ โดยติดตามและสังเกตผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการทดลองอย่างใกล้ชิดเป็นระบบ *ตัวอย่าง มีการทดลองใช้กับนักศึกษาพยาบาลพร้อมติดตามผลการใช้*

11. ประเมินประสิทธิภาพของนวัตกรรม เป็นกระบวนการวิเคราะห์และวัดผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการนำนวัตกรรมไปใช้ เพื่อตรวจสอบนวัตกรรมนั้น สามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ มีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาหรือตอบสนองความต้องการได้มากน้อยเพียงใด และมีผลกระทบต่อกลุ่มเป้าหมาย สังคม หรือสิ่งแวดล้อมอย่างไร *ตัวอย่าง มีการประเมินประสิทธิภาพโดยใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ แบบสอบถาม พบว่านักศึกษามีความมั่นใจในการดูแลผู้ป่วยขณะใส่สายระบายทรวงอก ค่าคะแนนความรู้และทักษะก่อนและหลังการใช้หุ่นฝึกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีการประเมินความคุ้มค่าและความทนทานของหุ่นฝึก*

12. บันทึกโดยสรุปผล พร้อมแหล่งอ้างอิงที่ใช้ในการสร้างนวัตกรรมทางการพยาบาลและการอภิปรายผลลัพธ์ของนวัตกรรมโดยระบุประเด็นสำคัญที่ได้จากการประเมินประสิทธิภาพของนวัตกรรมข้อดี ข้อเสีย หรือข้อควรปรับปรุงของนวัตกรรม *ตัวอย่าง อาจารย์ผู้สอนบันทึกผลและนำเสนอผลการสร้างนวัตกรรมลงวารสารวิชาการ*

13. เผยแพร่นวัตกรรมเป็นกระบวนการที่สำคัญเพื่อให้ผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นสามารถนำไปใช้ประโยชน์และสร้างผลกระทบในวงกว้าง มีหลากหลายวิธีในการเผยแพร่นวัตกรรมตัวอย่าง เช่น ตีพิมพ์บทความเกี่ยวกับนวัตกรรมในวารสารที่เกี่ยวข้อง ส่งมอบให้หน่วยงานอื่นนำไปใช้ เป็นต้น *ตัวอย่าง ทีมอาจารย์ผู้สอนเผยแพร่นวัตกรรมหลากหลายแห่ง เช่น งานประกวดนวัตกรรม งาน International Conference เป็นต้น*

ตัวอย่างการพัฒนานวัตกรรมทางการพยาบาล

การพัฒนานวัตกรรมทางการพยาบาลถือเป็นกลยุทธ์สำคัญในการปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงของระบบสุขภาพและความต้องการของผู้รับบริการ นวัตกรรมที่ได้รับการคิดค้นและนำมาใช้ในปัจจุบันไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการดูแลรักษาเท่านั้น แต่ยังสนับสนุนการใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ การบริหารจัดการทรัพยากร และการยกระดับสมรรถนะวิชาชีพพยาบาล ตัวอย่างนวัตกรรมที่นำเสนอในที่นี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทและความสำคัญของการพัฒนาการพยาบาลในศตวรรษใหม่

1. ระบบผูกยึดผู้ป่วยโดยใช้สนามแม่เหล็กไฟฟ้าเหนี่ยวนำ เพื่อใช้ในผู้ป่วยจิตเวชที่มีความผิดปกติทางความคิด อารมณ์ หรือพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง ผู้วิจัยพบว่าระบบผูกยึดที่นิยมใช้มีหลากหลายรูปแบบเช่น การใช้ผ้าผูกยึดรูปแบบต่างๆ การใช้ปลอกถุงมือแบบสวมที่มือซึ่งยังพบปัญหาผู้ป่วยสามารถถอดและหลุดจากที่ผูกยึดลำบากในการดูแลความสะอาดอุปกรณ์ที่สวมใส่ และไม่มีสัญญาณเตือนพยาบาลเมื่อสิ่งที่ผูกยึดเลื่อนหลุด ระบบผูกยึดผู้ป่วยโดยใช้สนามแม่เหล็กไฟฟ้าเหนี่ยวนำที่ถูกพัฒนาขึ้นมีศักยภาพในการลดการบาดเจ็บ ลดอุบัติเหตุ อันตรายและภาวะแทรกซ้อนที่อาจเกิดขึ้นกับผู้ป่วย ช่วยให้การผูกยึดมีประสิทธิภาพมากขึ้นและเป็นการปรับปรุงคุณภาพการดูแล (Ratchapakdee & Piwdee, 2024)

2. นวัตกรรมอ่างล้างหน้าเคลื่อนที่ เป็นการพัฒนานวัตกรรมทางการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล ซึ่งพัฒนาภายใต้แนวคิดของการใช้หลักฐานเชิงประจักษ์และความคิดเติบโตปัญหามาจากที่พบว่าผู้ป่วยหลังผ่าตัดไม่สามารถลุกไปดูแลความสะอาดร่างกายตัวเองที่ห้องน้ำได้เมื่อสืบค้นและประเมินหลักฐานเชิงประจักษ์พบว่าไม่มีงานวิจัยที่เกี่ยวกับการดูแลสุขวิทยาส่วนบุคคลในผู้ป่วยผ่าตัดช่องท้องโดยตรงนักศึกษาพยาบาล โดยการนำของอาจารย์พยาบาลจึงพัฒนาอ่างล้างหน้าเคลื่อนที่ขึ้น นวัตกรรมชิ้นนี้จึงเป็นกระบวนการเชิงผลลัพธ์ทางการพยาบาลที่ได้สร้างขึ้นใหม่ รวมทั้งเป็นการพัฒนาปรับปรุง ดัดแปลงนวัตกรรมให้ดียิ่งขึ้น (Songwatthanayut et al., 2020)

สรุป

จากความสำคัญและหลักการที่กล่าวมาทั้งหมดจะพบว่าปัญหาของผู้รับบริการจะได้รับการดูแลและแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพและตรงความต้องการ พยาบาลจะต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนานวัตกรรม นำนวัตกรรมไปใช้การในการปฏิบัติงาน และสนับสนุนให้เพื่อนร่วมวิชาชีพเห็นความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงวิธีการทำงานโดยใช้นวัตกรรมต้องประเมินผลการใช้นวัตกรรม และนำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนานวัตกรรมให้ดียิ่งขึ้น สุดท้ายจะเกิดความยั่งยืนได้พยาบาลควรเผยแพร่และแบ่งปันความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้นวัตกรรมแก่เพื่อนร่วมวิชาชีพ สหวิชาชีพ และผู้ที่สนใจต่อไป

เอกสารอ้างอิง

Alum, R. A. (1986). Review of innovation and entrepreneurship: Practice and principles, by P. F. Drucker. *Public Productivity Review, 10*(1), 105-109. https://doi.org/10.2307/3380320

Christensen, C. M. (1997). *The innovator's dilemma: When new technologies cause great firms to fail.* Boston, MA: Harvard Business School Press.

Fongkerd, S., Sinsuesatkul, S., & Tantalanukul, S. (2020). Innovative proactive health services: The role of community nurse practitioners in response to Thailand 4.0. *Nursing Journal of the Ministry of Public Health, 30*(2), 10-22. [In Thai].

Khammathit, A. (2021). The evidence-based approach in health care management, applied to nursing. *The Southern College Network Journal of Nursing and Public Health, 8*(2), 315-328. [In Thai].

Melnyx, B. M., Fineout-Overholt, E., Stillwell, S. B., & Williamson, K. (2010). Evidence based practice step by step: The seven steps of evidence-based practice. *American Journal of Nursing, 110*(1), 51-53. https://doi:10.1097/01.NAJ.0000366056.06605.d2

National Innovation Agency Thailand. (2019). *Innovation for the future.* Retrived from https://www.nia.or.th/frontend/bookshelf/zWf7zwTMcEWhI/62d3a82b0f129.pdf [In Thai].

Nelson, R. (2020). Nursing innovation. *American Journal of Nursing, 120*(3), 18-19. https://doi.org/10.1097/01.NAJ.0000656300.77328.fe

Prommul, J., Chullasap, N., Ananphitsit, S., Sutthinuan, A., & Low, K. (2025). Leadership of nursing innovation. *Princess of Naradhiwas University Journal, 17*(1), 345-362. [In Thai].

Ratchapakdee, P., & Piwdee, W. (2024). Nursing innovation design and development "RTU magnetic patient restrainer". *Udonthani Hospital Medical Journal, 32*(2), 238-250. [In Thai].

Songwatthanayuth, P., Pheetarakorn, P., & Klinhom, P. (2020). Development of nursing innovation for nursing student. *Journal of Prachomklao College of Nursing, Phetchaburi Province, 3*(3), 1-15. [In Thai].

Songwatthanayuth, P., Pheetarakorn, P., & Klinhom, P. (2021). Development of an instructional program for enhancing nursing innovative ability among nursing student. *Hua Hin Medical Journal, 6*(2), 12-25. [In Thai].

Thaiudom, A., Bohplian, S., Yuroong, A., Ankanawin, U., & Suttilak, C. (2018). Development of the army nurse chest drain care model. *Journal of The Royal Thai Army Nurses, 19(*3), 44-53. [In Thai].

Thummakul, D., & Sukolpuk, M. (2020). Innovation and creative work in nursing: A challenging turning point in teaching and learning. *Journal of Health and Nursing Research, 36*(3), 284-292. [In Thai].

Thungjaroenkul, P. (2019). *Strategies and tools for healthcare organization management.* Chiangmai: Smart Coating and Services Company Limited. [In Thai].

Tripopsakul, S., & Pichyangkul, C. (2021). *Innovation management.* Bangkok: CU press. [In Thai].

Ventura-Silva, J., Martins, M. M., Trindade, L. de L., Faria, A. da C. A., Pereira, S., Zuge, S., ...Ribeiro, O. M. P. L. (2024). Artificial intelligence in the organization of nursing care: A scoping review. *Nursing Reports, 14*(4), 2733-2745. https://doi.org/10.3390/nursrep 14040 202